

Prof. dr. B. Werker is hoogleraar Financiële markten en Econometrie aan Tilburg University en houder van de leerstoel Pensioenbeheer en risicomanagement bij Instituut Gak.

Laat de communicatieafdeling de nieuwe pensioenregeling ontwerpen...

Recent mocht ik samen met Lisa Brüggem een dubbeloratie verzorgen. Deze mogelijkheid deed zich voor omdat onze leerstoelen mogelijk worden gemaakt door Instituut Gak. Lisa's leerstoel gaat over pensioencommunicatie, de mijne over risicodeling in pensioen. De titel was dan ook 'Pensioen in woorden én cijfers'.

Onze hoofdboodschap was dat er nog veel te verbeteren is in de samenwerking tussen actuarissen en communicatie-experts. De praktijk blijft toch nog dat de 'technen' een pensioenregeling ontwerpen, fondsbesturen (soms ook aangemoedigd door de toezichthouder) naar honderden getallen kijken, en er dan 'iets' besloten wordt. Vervolgens wordt dat doorgestuurd, vaak meer over de schutting gegooid, naar de communicatie-experts. Zij krijgen dan de opdracht: 'Ga het maar uitleggen'. Dat blijkt dan erg ingewikkeld, zo niet onmogelijk. Als voorbeeld: wat kan een pensioenspaarder nu met het gegeven dat er 45% kans is om een vervangingsratio van 65% te halen?

De gedeelde observatie van Lisa en mij is dan ook dat communicatie en, specifiek, uitlegbaarheid een centrale plaats moet hebben direct al bij het ontwerp van een nieuwe pensioenregeling. Begin met een uitlegbaar verhaal, en zoek daarna pas de actuariële techniek erbij. Maar, hoe doe je dat concreet? Wanneer is een pensioenregeling uitlegbaar? Ik doe een voorstel gebaseerd op het basisidee van de zogenaamde solidaire premieregeling.

EEN UITLEGBARE PENSIOENREGELING

Als je begint bij uitlegbaarheid, dan is de eerste vraag wat individuele deelnemers eigenlijk zien als eindresultaat van die pensioenregeling. Het antwoord is eenvoudig: gepensioneerden zien hun maandelijkse uitkering en werknemers die nog pensioen opbouwen een inschatting¹ daarvan. Als je aan het eind van het jaar moet uitleggen of een pensioenfonds het 'goed' heeft gedaan, dan ligt het voor de hand te kijken naar de verdeling van de (procentuele) veranderingen van de (ingeschatte) pensioenuitkeringen voor alle deelnemers. Met andere woorden, maak een histogram van alle veranderingen in de pensioenuitkeringen. En, het fonds doet het dan 'beter' naarmate die verdeling meer naar rechts ligt.

Als 'solidariteit' belangrijk gevonden wordt, dan is de spreiding van deze procentuele veranderingen ook een relevante maatstaf. Het lijkt immers lastig uit te leggen dat de ene deelnemer er 5% op vooruit gaat, terwijl een andere er 3% op achteruit gaat. Met andere woorden: een pensioenregeling is solidaire als bovengenoemde verdeling meer

geconcentreerd is. Een concrete maatstaf voor solidariteit kan de standaarddeviatie van de verdeling van procentuele wijzigingen zijn, maar andere maatstaven zijn ook denkbaar.

Bij de lopende transitie naar het nieuwe pensioenstelsel zie ik veel pensioenfondsden die zeggen dat ze het belangrijk vinden dat 'we risico's met elkaar blijven delen', maar ik ken geen fonds dat daar een concrete (uitlegbare) interpretatie aan geeft in termen van pensioenuitkomsten. Onder aan de streep leidt alle actuariële pensioentechniek echter wel tot individuele pensioenuitkomsten. Als je uitlegbaarheid belangrijk vindt, dan moeten die individuele pensioenuitkomsten dus uitlegbaar zijn.

VEEL GETALLEN SLUITEN NIET AAN BIJ WAT DEELNEMERS DAADWERKELIJK ZIEN

Anders gezegd, los van de concrete implementatie, is mijn oproep om pensioenregelingen te beoordelen op grond van wat er onder aan de streep voor deelnemers uitkomt. De praktijk is momenteel anders. Ik zie in doorrekeningen van pensioenregelingen heel veel getallen, maar veel daarvan sluiten niet aan bij wat deelnemers daadwerkelijk zien met betrekking tot hun individuele pensioenuitkomsten.

MINDER REKENEN, MEER NADENKEN

Dat brengt mij bij een laatste observatie (en verzuchting). Er wordt veel, heel veel, gerekend in de pensioensector. Dat kan wel wat minder, zeker omdat niet altijd duidelijk is wat nu precies het doel van bepaalde berekeningen is. Je kunt wel tachtig maatstaven definiëren die je uitrekent voor veertig verschillende invullingen van de nieuwe pensioenregeling, maar hoe kies je dan? Het wordt een beetje meer van de ene maatstaf en een beetje minder van de andere. Niet erg uitlegbaar.

Ook dit los je, in ieder geval deels, op door communicatie-experts als eerste over het ontwerp van een pensioenregeling te laten nadenken. Zij zullen niet de neiging hebben te gaan rekenen, maar ze gaan denken in termen van wat uitlegbaar is. Vervolgens kun je daar dan de juiste berekeningen bij zoeken.

Ook voor actuarissen geldt dat het *doel* van berekeningen steeds vooraf helder moet zijn. Alleen dan heb je een duidelijk kader om de uitkomsten van die berekeningen te evalueren. Dat betekent dus meer nadenken, en minder rekenen. Je rekent dan immers alleen die getallen uit die écht belangrijk zijn voor de deelnemers in het pensioenfonds. ■

¹ - Deze inschatting wordt bepaald op een wettelijk voorgeschreven manier en komt neer op de toekomstige pensioenuitkering bij een mediane ontwikkeling van financiële markten. De daadwerkelijke uitkering is dus met 50% kans hoger, en met 50% kans lager.